

به نام خدا

طرح مستند:

زیبای وحشی

نویسنده: آرمان دانش ور

انسان به صورت یک موجود تجربه گر، همیشه در پی ریختن تجارب خود در قالب بیان می باشد می توان گفت که تجربه گذشته انسان، تجربه حال اوست از این طریق همین تجربه، مفهوم رابطه اش را با جهان پیرامون روشن می سازد و ادراک درهم و مغشوش خود را سر و صورتی داده و تصفیه می کند و به وقایع همه جانبه و نامربوط صورت و معنی می بخشد. از آنجا که تجارب زندگی بی حد و حصر است و پایانی ندارد و مدام در حال تغییر است، لذا هیچ تصویری کافی و رسا نیست لذا مستند سازی عینیت بخشیدن به این تجارب و تصورات است تا یک کل متشکل و یک واقعیت تاریخی را ارائه دهد.

ایده :

این مستند به لحاظ طبقه بندی جزء مستند های طبیعت، حیات وحش و زیست محیطی و رویداد غیر عادی قرار می گیرد با موضوع محیط زیست و فر آیند حضور یک گونه ماهی به نام کاراس در تالاب نئور را به نمایش می گذارد که جز اکوسیستم این منطقه نمی باشد و تحولات مخربی را موجب شده است.

طرح کلی :

در تقسیمات حوزه های آبریز کشور، استان اردبیل از دو حوزه برخوردار است. حوزه آبریز ارس در شمال و حوزه آبریز قیزیل اوزن در جنوب استان و عمده رودخانه هایی که در استان در جریان هستند رودخانه ارس، قره سو، بالیقلی چای، قوری چای، قیزیل اوزن، بالهارود و اهر چایی است. در استان اردبیل ۴۶ عرصه آبی و تالابی نیز توسط اداره محیط زیست شناسایی شده است. تعدادی از این تالاب ها دارای اهمیت ویژه ای از لحاظ طبیعی بودن و یا وجود گونه های جانوری می باشد که از

این جمله تالاب ها، تالاب نئور، تالاب شورابیل و تالاب میل مغان که بر روی رودخانه ارس قرار گرفته می توان نام برد. تالاب نئور به مساحت ۴۲۰ هکتار در سال ۱۳۴۸ جزء اولین مناطق حفاظت شده می باشد که در سطح کشور ثبت شده است.

مهمترین گونه شناخته شده در دریاچه نئور، گونه ناجورپا یا همان گاماروس با اسم علمی گاماروس لاکوستیریس شناسایی شده این گونه مخصوص زیستگاههای کوهستانی است که در دریاچه های شیرین کوهستانی نمیکره شمالی پراکنش دارند. تالاب نئور یک دریاچه آب شیرین دائمی است که می توان گفت بزرگترین دریاچه آب شیرین استان است که در ۴۸ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان اردبیل در محدوده بخش هیردر ارتفاعات باغرو در ۲۵۰۰ متری از سطح دریای آزاد با عمق حداکثر ۶ متر و حداقل ۲ متر در ادامه ارتفاعات البرز غربی قرار گرفته است. آب این دریاچه علاوه بر نزولات آسمانی از ۳۰ چشمه اطراف دریاچه تامین می شود. وجود ۷۰ گونه گیاهی، دارویی و خوراکی و وجود ۹۰ گونه جانوری اعم از پرندگان آبی، پستانداران، پرندگان بومی و خزندگان که در اطراف این تالاب زندگی می کنند و از جمله ویژگی های طبیعی آن یخبندان آن به مدت ۶ ماه می باشد که ضخامت آن حتی به یک متر هم می رسد. باتوجه به اینکه دریاچه نئور یک حوزه بسته است از اینرو محیط مناسبی برای تکثیر گاماروس است اما تکثیر بیش از حد آن باعث بالا رفتن بار عالی آب دریاچه می شد لذا طی تحقیقاتی با نظر کارشناسان خارجی پیشنهاد شد که در فصل پرورش قیزیل آلاهی رنگین کمان به تعداد محدودی برای کنترل جمعیت گاماروس رها سازی شود تا بار آلی یا پدیده یوتریفیکاسیون را در این دریاچه کاهش دهد و بعد از تکثیر در اواخر تابستان دوباره صید و جمع آوری شود. این کار تحقیقاتی به نحو بسیار عالی موثر واقع شد حتی بخاطر تغذیه ماهی قیزیل آلا از گاماروس گوشت این ماهی نیز در دنیا مشهور شد و بحث پرورش آن ادامه داشت تا سال ۱۳۸۶ که فاجعه ای به بار آمد و در طی سه سال در این دریاچه نه قیزیل آلا بلکه حتی گاماروس نیز از بین رفت.

از سال ۱۳۸۶ وجود گونه ماهی هرز کاراس در این دریاچه مشاهده شد و نهایتاً در سال ۱۳۸۹ با افزایش بی رویه این گونه و سازگاری در این دریاچه جمعیت خود را به شدت افزایش داد و باعث قطع پرورش قیزیل آلا شد. کاراس با تغذیه از منابع غذایی موجود در آبها رقابت شدیدی را با دیگر گونه های ماهیان آبری شروع کرده و باعث کاهش شدید دیگر ماهیان آبری شده است.

با پیگیری های اداره محیط زیست از سال ۱۳۹۲ طرح تحقیقاتی جهت احیا و حفاظت و پایداری دریاچه و کنترل و کاهش جمعیت ماهی کاراس شروع شد و تا به امروز نیز ادامه دارد و تا تحصیل نتیجه مطلوب همچنان ادامه خواهد داشت. از جمله طرح های اجرایی که زیر نظر پژوهشکده آبری پروری آبهای ایران (واقع در استان گیلان) در سال ۹۷-۹۶ انجام گرفت، ابتدا مبارزه فیزیکی و دوم مبارزه بیولوژیکی که استفاده از گونه اردک ماهی که دشمن طبیعی ماهی هرز است، می باشد. اما کاراس پیروز این مبارزه شد و حتی اردک ماهی هم به مانند قیزیل آلا و گاماروس گم شد.

آب دریاچه نئور به دلیل رشد بی رویه کاراس به سوی فرایوتروپی گام برداشته یعنی تغذیه گرایی در دریاچه بالا رفته، بار مواد آلی بالا رفته و که باعث لطمه و آسیب کف زیان دریاچه که به عنوان اصلی ترین موجود آبری دریاچه شده است بنابراین در صورت ادامه این روند و تکثیر و رشد بی رویه این ماهی که ممکن است تا ۱۸۰۰۰ تخم هم برسد، از بین رفتن این دریاچه محتمل است. هر چند اداره کل حفاظت محیط زیست از ابتدای این معضل زیست محیطی مستقیماً درگیر آن و مسائل حاشیه ای و پیرامون آن بوده است اما همیشه کاراس پیروز این میدان بوده لذا کمک و همکاری همه جانبه لازمه این کارزار است از این رو در سال ۱۳۹۹ برنامه مدیریت جامع تالاب نئور استان اردبیل با همکاری ارگان های دولتی، سازمانهای مردم نهاد و جوامع محلی حوضه آبریز تالاب نئور تدوین گردید و تفاهم نامه همکاری میان دستگاه های اجرایی استان به امضا رسید. از آنجایی که اداره کل محیط زیست استان اردبیل در راس امور اجرایی این برنامه مدیریتی جامع قرار دارد لذا به عنوان

کارفرما با مهندسین مشاور توسعه پایدار رز آب پی به عنوان مشاور و معاونت پژوهشی دانشگاه کردستان به عنوان مجری طرح قرارداد همکاری به امضاء رسانیده است که حاصل این همکاری طرحی با عنوان تهیه نقشه راه ارائه برنامه های اجرایی احیای تالاب نئور (احیای گاماروس) با تاکید بر کنترل گونه های مهاجم کاراس می باشد که در پنج فصل تدوین شده است که در کنار مطالعات علمی چند راهکار عملی نیز بیان شده است که ماهی دار کردن دریاچه با ماهی فیتوفاگ و آمور، کنترل فیزیکی ماهی کاراس به روش صید الکتریکی، صید کامل ماهیان با استفاده از روش صید پره و پره کشی کل دریاچه به شکل نواری، کنترل لجن و لایروبی کف دریاچه و راهکارهایی برای احیای گاماروس از آن جمله اند. البته این طرح هم خود جای نقد دارد زیرا ماهی فیتوفاگ از تیره کپورماهیان که کپور نقره ای هم به آن گفته می شود خود همانند کاراس از ماهیان بومی چین و همچنین شرق سیبری است که در بسیاری از مناطق بصورت گونه مهاجم درآمده و باعث خسارت محیط زیستی شده است هر چند خطر تکثیر ندارند چون فقط در سیلابها تخم گذاری می کنند و در آب ساکن به هیچ وجه تخم گذاری صورت نمیگیرد اما به دلیل تغذیه از پلانکتون های گیاهی ممکن است به نوعی دیگر آسیب های دیگری نیز وارد سازد. همچنین به دلیل خواب زمستانی این ماهیان، بنظر می رسد که در کنار کاراس آنها نیز به جمع صاحبخانه های نئور اضافه گردد.

با توجه به اینکه ماهی کاراس تقریباً در تمامی آبگیرها، رودها و تالاب های کشور حضور دارد اما طرح مقابله با کاراس برای اولین بار در استان اردبیل و در دریاچه نئور اجرا می شود و تاکنون هیچ تجربه ای در داخل کشور در این زمینه صورت نگرفته است اما در کشور آمریکا قبلاً این مشکل وجود داشته که آنها با تولید نوعی سم گیاهی این گونه کاراس را حذف کرده اند اما این ماده بصورت انحصاری بوده و فروش آن به خارج از آمریکا ممنوع است. امروزه کشورهای ارمنستان، گرجستان، قزاقستان، مغولستان، ترکمنستان، آلبانی، اتریش، بوسنی هرزگوین، بلغارستان، کرواسی، استونی، یونان، مجارستان، لتونی، لیتوانی، مولداوی، هلند، رومانی، روسیه، صربستان، اسلواکی، اکراین،

بلژیک، چک، دانمارک، فنلاند، آلمان، فرانسه، لهستان، سوئیس، کانادا و ترکیه آلوده به کاراس هستند که جدیداً کشور عراق هم به این لیست اضافه شده است.

نمونه ای از آنچه خواهیم دید :

پس از معرفی دریاچه نئور، اصلی ترین بخش فیلم مربوط به تاثیرات مخرب کاراس در محیط زیست و سایر گونه های ماهیان پرورشی است که مباحث تغذیه، رشد و نمو، موارد استفاده، تکثیر و تولید _ جفت گیری و تخم گذاری _ و تاثیر بیولوژیکی این ماهی بر سایر گونه های ماهیان که موجب بوجود آمدن یک نوع ماهی دو رگه به نام هیبرید می شود که از جفت گیری این ماهی با دیگر گونه های کپور ماهیان حاصل می شود، مورد بررسی قرار می گیرد.

اما این گونه بخصوص چگونه به آبهای این مناطق وارد شده موضوع بحثی است که اکثر مسئولین از جواب دادن به آن خودداری می کنند و بعضی هم اظهار بی اطلاعی می کنند، اما جواب آن برای ما گویاست پس بدنبال اثبات آن به گردآوری شواهد می پردازیم. در کنار کاراس بار آلی دریاچه است که یکی از دلایل آن حضور عشایر و دامپروری آنهاست که ریشه در مسائل تاریخی و سیاسی و تقسیمات کشوری و جدا سازی آستارا از اردبیل است که از دوره پهلوی شروع می شود بی توجهی ها و گاهی سوء مدیریت ها و تصمیمات غیر کارشناسانه دلایل دیگر هستند و کلی عوامل دیگر که نمونه هایی را بیان می کنیم.

_ بررسی دلایل و سوابق تقسیمات کشوری (اردبیل و آستارا)

_ تصاویری از شهر اردبیل و دریاچه ها و آبگیر ها و رودخانه ها برای معرفی

_ بررسی بار آلی آب دریاچه و عوامل تاثیر گذار بر آن از جمله حضور عشایر اطراف دریاچه

_ بررسی تاثیرات عشایر اردبیل و عشایر طالش گیلان به دریاچه نئور

– بررسی پوشش گیاهی اطراف دریاچه

– بررسی تاثیر روانشناسانه ارتباط انسان با حیوانات و بحث فرهنگی ماهی های سفره هفت سین

– بررسی اکو سیستم منطقه و آبزیان منطقه

– شناخت ماهی کاراس به لحاظ محل زیست، ساختمان بدن، تولیدمثل و تفاوت آن با ماهی قرمز

– بررسی تاثیر کاراس بر اکوسیستم منطقه و مقایسه با کشورهای که در گذشته با این مشکل مواجه بودند

– بررسی علت و نحوه وجود این گونه در این منطقه

– مصاحبه با کارشناسان مربوطه

– استفاده از انیمیشن و موشن گرافیک برای بیان یک سری اطلاعات و مباحث خاص

– استفاده از عکس ها و تصاویر آرشیوی

– ارائه راهکار و آموزش مبارزه با مشکل در جهت فرهنگ سازی

روایت و ساختار :

در این فیلم از چند شیوه ی روایتی مستند در کنار هم استفاده می شود از جمله، شیوه روایتی مستند وریته که دوربین به عنوان چشم واقع بین، صحنه هایی را از زندگی مردم و محیط زیست به تصویر خواهد کشید و هم از شیوه انعکاسی که با ورود راوی و نگاه جستجوگر و کاوشگر دوربین و نیز استفاده از نریشن برای بهتر پرداخت کردن به موضوع استفاده خواهد شد .

آرمان دانش ور